

Loimaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimikunta

Anneli Pahta, hyte-johtaja
19.1.2023

Sote-uudistuksen painopisteet

Ihmislähtöiset palvelut

Palveluja kehitetään niin, että pääset yhdellä yhteydenotolla oikeaan palveluun.

Toimivat ja yhteensovitettut palvelut

Palvelut yhdenvertaisesti kaikille

Painotus ehkäisevään ja ennakoivaan työhön

Osallisuus

Päätöksenteko säilyy lähelläsi. Palveluja uudistetaan yhteistyössä asukkaiden kanssa

Parempaa laatua ja vaikuttavuutta

Hyvinvointialue

Kustannusten nousu hallintaan

Vastuu hyvinvointialueille

Sama toimija vastaa siitä, että saat tarvitsemasi sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut.

Sote-uudistus

Sote siirtyi - hyte jäi

- Vuoden 2023 alusta lukien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä on siirtynyt kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille.
- Hyvinvointialueen järjestämiä palveluja ovat esimerkiksi perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, sosiaalihuolto, hammashoito, mielenterveys- ja päihdepalvelut, vammaispalvelut ja ikääntyneiden asumispalvelut.
- Kunnat vastaavat jatkossakin muun muassa päivähoidosta, opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista sekä elinkeinotoimesta, tiestöstä, vesihuollosta, jätehuollosta, vuokra-asumisesta jne.

Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyönä tehdään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Jos tässä onnistutaan, vähenee tarve sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

- Kuntalain (2015) mukaan kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen on kunnan perustehtävä.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (6 §) velvoittaa kunnan edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä.
- Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Terveydenhuoltolaissa (2010) määritellään laajasti kunnan tehtäviä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Esimerkkejä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnissa

Terveellinen, turvallinen ja liikkumista edistävä ympäristö

Valaistut, auratut ja hiekoitetut kadut, turvalliset pyöräteitit ja kunnostetut pyörätiet, terveysnäkökulman huomioivat rakennusmääräykset, melun ja häiriöiden torjunta ja valvonta, vähittäismyynnin ja ravintoloiden vastuullisuuden tuki, puhdas vesi ja toimiva jätehuolto jne.

Kulttuuripalvelut ja harrastamisen paikat

Kaupunginmuseot ja kansalaisopistot, räätälöidyt ja subventoidut palvelut erityistä tukea tarvitseville (esim. työttömät, maahanmuuttajat) jne.

Sivistys, varhaiskasvatus ja koulut

Kirjastojen monipuoliset palvelut, koulupäivän liikunnan lisääminen, kiusaamisen ehkäisy, erityistä tukea tarvitsevien tunnistaminen ja ohjaaminen palveluihin, terveellinen joukkoruokailu jne.

Keskushallinto Hyvinvointi ja terveys osaksi kuntastrategiaa ja taloussuunnittelua

Päätösten hyvinvointi- ja
terveysvaikutusten
ennakkoarviointi

Hyvinvointikertomus

Hyvinvointiryhmä tms.

Hyvinvointikoordinaattori

Elinvoiman edistäminen

Yritysneuvonta, nuorten kesätyöt, pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien työllistymisen tukitoimet ja palveluohjaus, työnantajien päihdeohjelmat jne.

Liikuntapalvelut ja harrastamisen paikat

Lähiliikuntapaikat, koulujen ja päiväkotien pihat kaikille, päihdeettömyys, räätälöidyt ja subventoidut palvelut erityistä tukea tarvitseville (esim. työttömät, maahanmuuttajat) jne.

Osallisuuden vahvistaminen

Asukkaiden osallistumisen paikat ja mahdollistaminen, järjestötoiminnan tukeminen, vanhus- vammais- ym. neuvostot ja asukasraadit, osallisuus palveluiden kehittämisessä jne.

Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät

- Arvioida ja ottaa huomioon päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin (EVA),
- Seurata asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin,
- Seurata ja arvioida kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä ja raportoida niistä vuosittain valtuustolle,
- Valmistella laajempi hyvinvointikertomus valtuustokausittain,
- Asettaa terveyden ja hyvinvoinnin tavoitteet, määritellä niitä tukevat toimenpiteet ja osoittaa ne kuntakohtaisilla hyvinvointi- ja terveysosoittimilla,
- Nimetä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot.

Hyvinvoinnin edistämisen hyvät käytännöt kunnissa

<https://www.kuntaliitto.fi/laki/kunnan-toimielimet-ja-johtaminen/kunnan-johtaminen/hyvinvoinnin-edistaminen//hyvinvoinnin-edistamisen-hyvät-kaytannot>

Miten kunta johtaa hyte-työtä

- Kunta ottaa hyten mukaan kuntastrategiaan.
- Kunta varmistaa, että hyte on mukana taloussuunnittelussa.
- Kunta tekee päätöksensä hyte-vaikutusten ennakoarviointia.
- Kunta laatii valtuustokausittain hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman, jonka toimenpiteiden toteutumista se arvioi ja seuraa.
- Vuosittain raportointi valtuustolle hyvinvointikertomuksen toteutumisesta.
- Kunnassa toimii poikkihallinnollinen hyvinvointiryhmä.
- Kunnan on edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä.
- Kunnassa toimii hyvinvointikoordinaattori.
 - Raportoi kunnanjohtajalle ja mukana johtoryhmässä

Ennakkovaikutusten arviointi (EVA)

- Kuntien valtuutetut vastaavat
 - päätösten vaikutuksista kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen,
 - hyvinvoinnin edistämisen toimien vaikuttavuudesta,
 - kuntalaisten hyvinvointi- ja terveyserojen kehityksestä ja
 - kunnan elinvoimaisuuden edistämisestä
- Ennakkovaikutusten arvioinnilla varmistetaan päätöksen vaikutuksista kuntalaisten hyvinvointiin- ja terveyteen, kunnan talouteen, henkilöstöön ja ympäristöön.
- Tammikuusta 2023 lähtien kunnan on lain mukaan arvioitava päätösten hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia (Laki sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä 612/2021, §6).
 - ➔ EVA jäsentää päätöksentekoa ja auttaa tekemään tietoon perustuvia, taloudellisesti kestävämpiä ja kuntalaisten hyvinvointia edistäviä päätöksiä.
 - ➔ EVA tukee kuntastrategiaan ja hyvinvointikertomukseen asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Konkreettisia hyvinvointitietolähteitä

Kouluterveyskysely 2017, 2019 ja 2021 (tulokset liitetään raporttiin syksyllä 2021)
Lasten terveys ja hyvinvointi (LTH) 2018
Move! 2018 ja 2020
Sovari-kysely 2021
Rai-tulokset
Yhdyskuntatekniset palvelut -kysely, vuosittain
TEAviisari-tulokset
TEMin tilastot ja Tilastokeskuksen tilastot
Sotkanet, Terveysme.fi, Hyvinvointikompassi (sähköinen hyvinvointikertomus)
Varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen ja koulun maakunnalliset kyselyt
Maakunnallinen päihdetilannekysely 2019
Kumppanuusverkoston maakunnallinen yhdistyskysely 2020
Hämeen poliisin ja Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen tilastot
Avin selvitys ehkäisevän päihdetyön toteutumisesta maakunnassa ja kunnissa 2020
Heinolan kiusaamisilmiökysely 2020
Heinolan hyvinvointikysely 2021

OPA-tiedonkeruu
Nuorisobarometri
Syrjäytymisen
dynamiikka
(Me-säätiö)

Arkitieto ja
jatkuva uutisoitu
tutkimustieto

Hyvinvointi-indeksi

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 v	Kansall.	Hyte-kerr	Lagging	12,0 %
Alkoholin myynti/ l/ 18 v. asukas	Kansall.	Hyte-kerr	Lagging	8,0 %
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64v	Kansall.	Hyte-kerr	Lagging	12,0 %
Kotona asuvat 75-v täyttäneet	Kansall.		Lagging	24,0 %
Kotihälytykset Heinolassa / v.	Poliisi		Lagging	8,0 %
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat	Kansall.		Lagging	16,0 %
Harrastemalliin osallistuminen	Oma	Hyte-kerr	Leading	2,0 %
Työikäisten ja ikäihmsten osall. virikkeell. toimintaan	Oma		Leading	2,0 %
Kirjastokäynnit	Oma		Leading	2,0 %
Liikuntaneuvontaan osallistuminen	Oma		Leading	2,0 %
Yhteydenotot etsivään nuorisotyöhön	Oma		Leading	2,0 %
Työttömien aktivointiaste	Kansall.		Leading	3,0 %
Liikuntapaikkojen ja ulkoiluilual. hoito, as. kokemus /5	Kansall.		Leading	3,0 %
Koulukiusattuna väh. 1x/vko, 8.-9. lk	Kansall.+oma		Lagging	4,0 %

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen portaat

Kunnan toiminnassa

Mille portaalle kuntasi on kavunnut?

Aktiivinen, jatkuva toiminnan kehittäminen kaikilla sektoreilla

Toiminta on pitkäjänteistä ja johdettu systemaattisesti tavoitteista

Vastuutahot on nimetty ja resursoitu, järjestöt ovat kumppaneitamme

On meillä tavoitteitakin ja vähän satunnaisesti valittuja toimenpiteitä on osoitettu eri toimijoille ja rahaa järjestöille

Kyllä me seuraamme, kun on pakko ja onhan meillä joka talvi jääkiekkokaukalo

Tiedetään, mutta ei tehdä, koska sitä ei voi osoittaa vaikuttavaksi ja korjaavan työn tarve on niin suurta

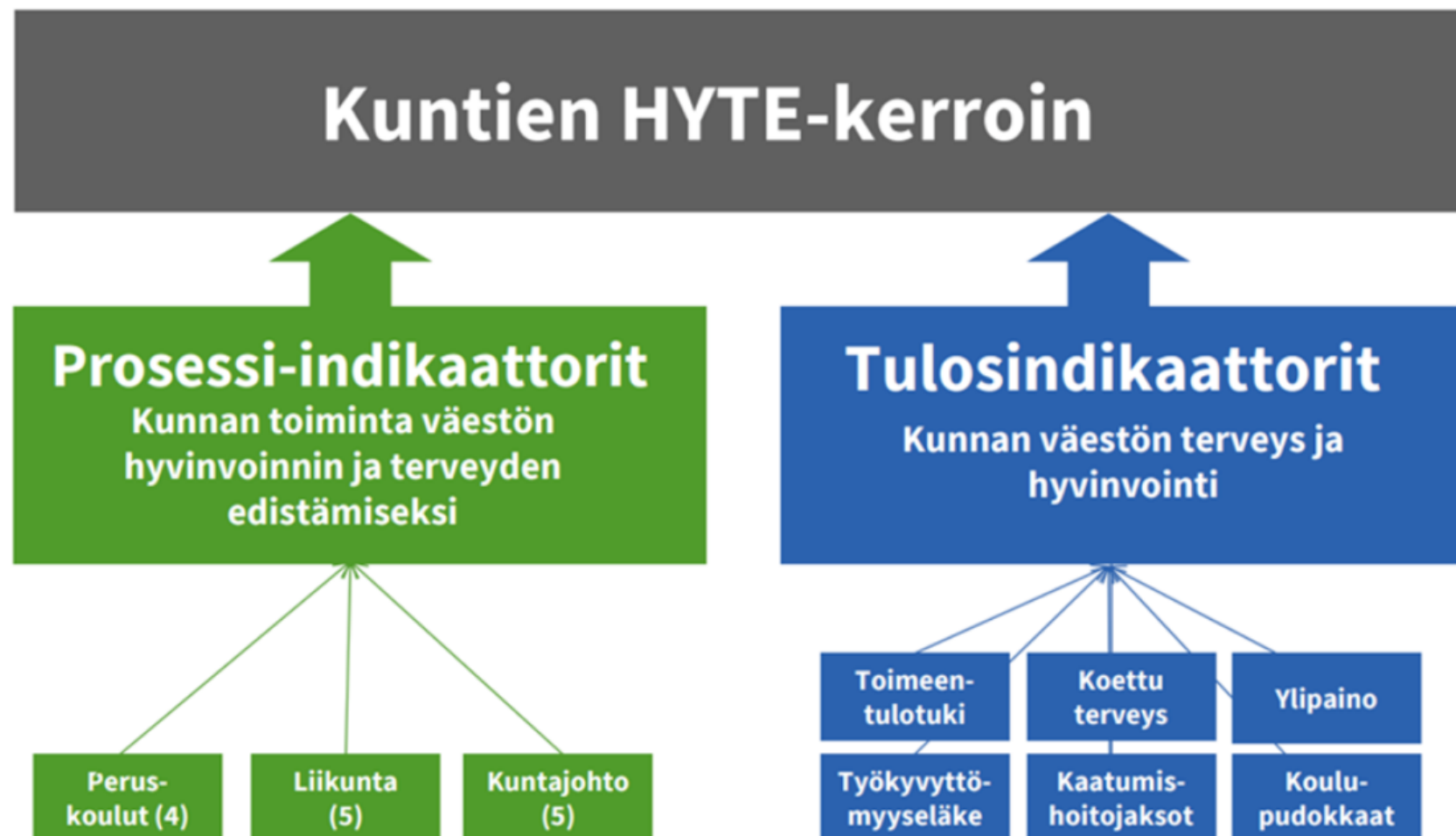
Mikä HYTE? Ei me osteta mitään, SOTEhan sen hoitaa....

HYTE-kerroin – kannustin kunnille

- Kuntien käyttöön tuleva hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin.
- HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan.
- Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen.
- Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella:
 - toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja
 - tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.
- Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja.

Kuntien HYTE-kerroin

Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa 1/3

Miten iäkkäiden HYTE nousuun? Kunnat

Saavutettavat ja esteettömät arjen ympäristöt ja joukkoliikenteen toimivuus.

Järjestöjen ja asukastoiminnan toimintaedellytysten turvaaminen keino torjua yksinäisyyttä, lisätä liikuntaa, harrastustoimintaa ja digitaitoja.

Erilaisissa tilanteissa olevien yli 75-vuotiaiden näkemysten ja toiveiden kuunteleminen. +67-vuotiaiden vertaisohjaajien huomiointi.

Hyvät toimintamallit käyttöön! Kuntien toimintakeskukset ja kansalaisopistot, Ystäväpiiri, Voimaa vanhuuteen toimintamallit, vertaisten digiopastukset läsnä ja etänä, Yhdessä kotikulmilla, Pilke-toiminta...

Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen hyvinvointialueella 2/3

Miten iäkkäiden HYTE nousuun?

Hyvinvointialueet

- Vastuutahojen nimeäminen iäkkäiden HYTE:lle, yhteistyö rakenne kuntien kanssa
- Iäkkäiden näkemysten ja tarpeiden kuuleminen SOTE-HYTE yhteistyön rakentamisessa (vanhusneuvostot)
- Toimintatavat sotessa iäkkäiden HYTE:n toteuttamiseen (iäkkäiden yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen, neuvonta, ohjaus eteenpäin, asiantuntijavaikuttaminen alueella)
- Yhteistyörakenne sote- ja liikuntajärjestöjen sekä muiden olennaisten järjestöjen kanssa.
- Tiedottaminen palveluista ja HYTEstä muutenkin kuin digillä

Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen valtakunnallisesti 3/3

Miten iäkkäiden HYTE nousuun valtakunnallisesti?

Kehittämisrahoituksen suuntaaminen iäkkäiden HYTE:n käytännön toteutukseen kunnissa ja hyvinvointialueilla: *Poikkisektorinen Ikäohjelma* (mm. toimintakyky, vapaaehtoisuus, asuminen)

Kaikkein pienituloisimpien tilanteen kohentaminen.

Terveellisten valintojen tukeminen taloudellisesti (ruuan alv, "sokerivero")

Järjestöjen ja kuntien HYTE-rahoituksen turvaaminen ja sen suuntaaminen iäkkäiden HYTEen yhdenvertaisesti nuorempien ikäryhmien kanssa. *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030*

Digitaitojen ja ilman digiä asiointin kehittäminen. *Digikompassi*

Ehkäisevän päihdetyön tehtävät:

KUNNAN PALVELUISSA

- Koulujen ja oppilaitosten päihdekasvatus
- Vanhemmuuden tuki
- Nuorisotyön päihdepelisäännöt
- Urheilu- ja liikuntaseurojen sitoutuminen nikotiinituotteiden ehkäisyyn
- Tiedotus ja neuvonta päihdehaitoista ja palveluista
- Puheeksiotto kunnan palveluissa
- Järjestöjen ja yhdistysten kanssa tehtävä yhteistyö
- Kampanjat ja tapahtumat
- Kunnan tilaisuuksien päihhteettömyys
- Alkoholilupien ept-lausunnot
- Asukkaiden osallistaminen
- Sote-palveluihin ohjautuminen

SOTE-PALVELUISSA

- Sote-palveluissa tehtävä puheeksiotto, varhainen tunnistaminen ja tuki
- Rahapelihaittojen ehkäisy
- Mini-interventiot
- Alaikäisten päihdekokeiluihin ja päihdekäyttöön puuttumisen koordinointi
- Perhepalveluissa tehtävä seulonta, tunnistaminen ja hoitoonohjaus
- Riskiehkäisy ja haittojen vähentäminen
- Savuttomuuden ja nikotiinittomuuden edistäminen
- Päihdehaittoja koskevan tiedon tarjoaminen asiakkaille
- Ehkäisevän päihdetyön asiantuntijatuki sosiaali- ja terveyspalveluissa

Ehkäisevä päihdetyö edellyttää yhteistyön koordinaatiota ja rakenteita

KUNNAN EPT-RAKENTEET

1. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava monialainen toimielin
2. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoiva käytännön tason työryhmä
3. Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma
4. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö

- EPT perustuu alueen tarpeeseen
- Pakka-toimintamalli on tutkitusti vaikuttava tapa tehdä koordinoitua ehkäisevää päihdetyötä

HYVINVOINTIALUEEN EPT-RAKENTEET

1. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä johdetaan strategisesti aluetasolla
2. Hyvinvointialueella kootaan monialainen työryhmä koordinoimaan yhteistyötä
3. Ehkäisevän päihdetyön koordinaatiotehtävät on resursoitu

- EPT perustuu alueen tarpeeseen
- PAKKA-malli toimii myös aluetasolla ("Alpakka")

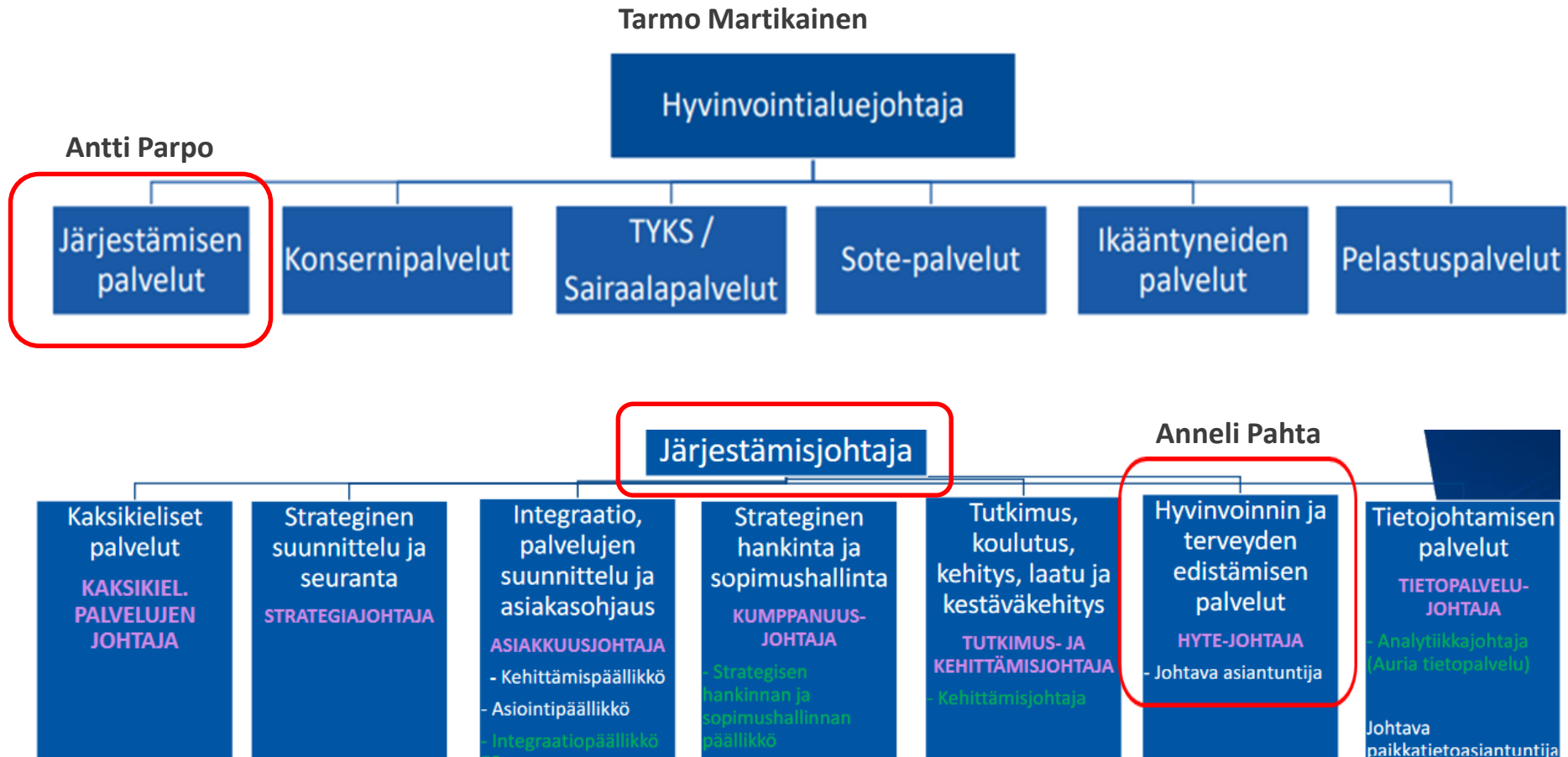
Ylätason organisaatio | Högsta ledningen

Organisaatioluonnos 1.1.2023 alkaen
(aluevaltuuston käsittely 14.12.2022)

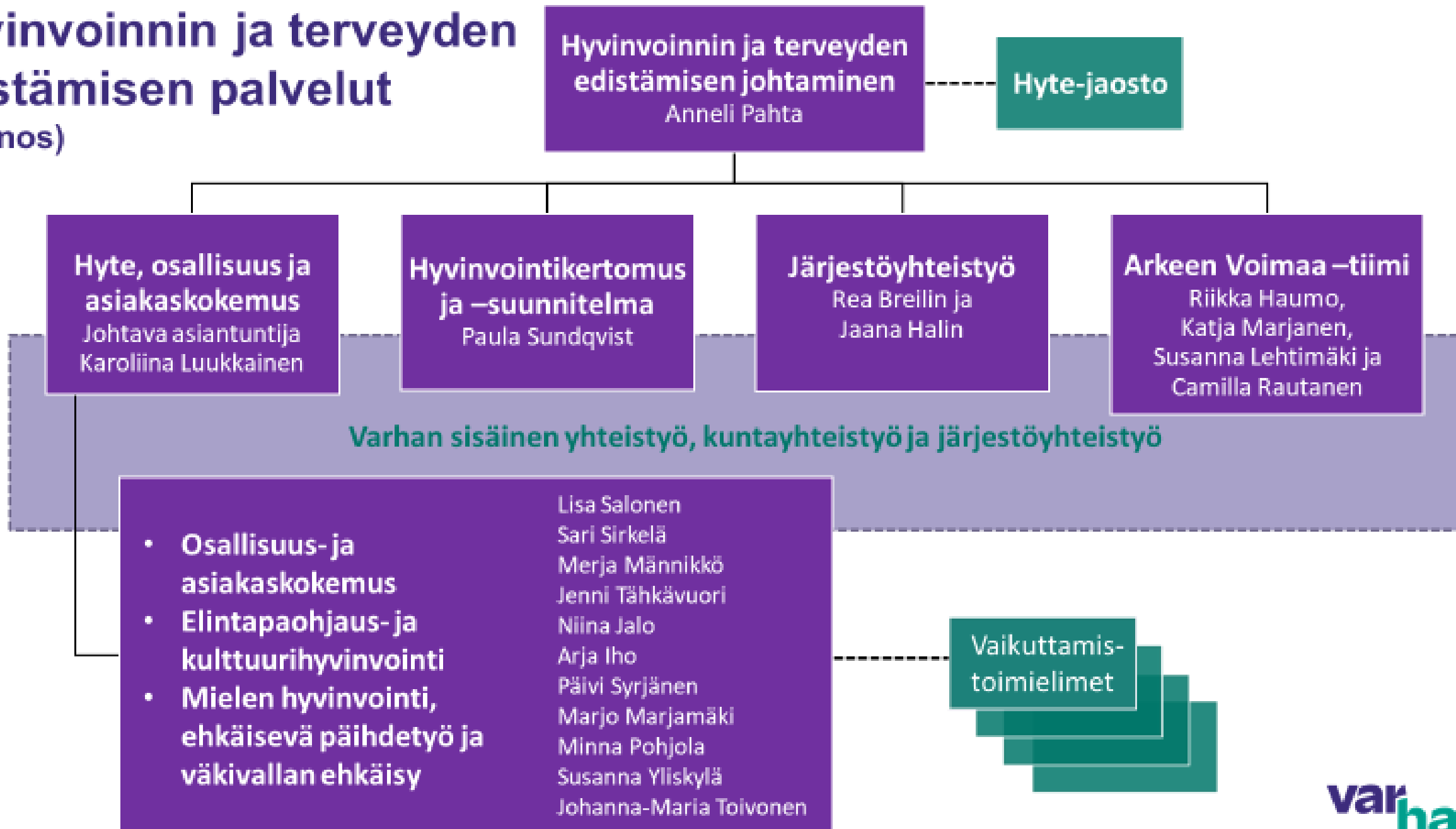
Utkast till organisation fr.o.m. 1.1.2023
(behandling vid välfärdsområdes-
fullmäktige 14.12.2022)

Hyten edistämisen tulosryhmä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut (luonnos)

Aluehallituksen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jaosto

- Heikki Tamminen, pj (Sanna Paasikivi)
- Saku Nikkanen, vpj (Miika Tiainen)
- Anna Jalkanen (Jan Lindström)
- Sami Elmeranta (Anu Perho)
- Muhis Azizi (Auli Hänninen)
- Erika Mäkeläinen (Satu Parttimaa)
- Merja Laine (Anne Seivästö)
- Lotta Laaksonen (Maarit Koivisto)
- Panda Eriksson (Miro Ilvonen)

Esittelijä: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaja (Anneli Pahta)

Hyte-jaoston toimivalta

1. toimii sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaisena hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahona
2. esittää aluehallitukselle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä strategisia linjauksia
3. esittää aluehallitukselle hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman
4. seuraa asukkaittensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin
5. esittää aluehallitukselle raportin asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä
6. päättää avustusten myöntämisestä järjestöille ja muille yhteisöille talousarvioon varatun määrärahan puitteissa
7. antaa aluehallitukselle lausuntoja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvistä asioista
8. edistää kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä yhdyspintatyöhön liittyvää yhteistyötä
9. edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimivaa yhteistyötä useilla eri osa-alueilla

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Lasten, nuorten ja perheiden tukeminen

Työllisyyden hoito

Maahanmuutto ja kotoutumisen edistäminen

Turvallisuus ja häiriötilanteisiin varautuminen

Luottamus ja hyvin toimiva yhteistyö

Varsinaissuomalaisien asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden kysymykset, toimivat palvelut ja arjen turvallisuus ovat kuntien, hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteinen asia.

- Asiakaslähtöiset ja **toimivat palvelut**
- Asukkaiden **hyvinvoinnin edistäminen**
- Alueiden ja **kuntien elinvoiman vahvistaminen**

Hyvin toimivan yhteistyön kannalta on tärkeää:

- **Tunnetaan toisemme** riittävän hyvin, myös henkilötasolla
- **Keskinäinen luottamus**, että tiedämme ja ymmärrämme mitä tavoitteita eri osapuolilla on ja mitkä ovat yhdessä sopimamme tavoitteet.
- **Sitoudutaan yhteistyöhön**, sitoutuminen tapahtuu silloin kun osapuolet tuntevat ja tietävät, että jokainen voi hyötyä yhteistyöstä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tarkastuslautakuntien arviointikertomuksissa

Johtopäätökset

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tapahtuu kunnan kaikilla toimialoilla, minkä vuoksi myös tarkastuslautakuntien arviointikertomuksissa tarvitaan vahvempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulman huomiointia.
2. Arviointikertomuksista nousi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen eri osa-alueita esiin monipuolisesti, vaikka taloustavoitteiden arvioinnit korostuivatkin useissa arviointikertomuksissa. Kaikkia arvioituja hyte-tavoitteita tai kannanottoja ei välttämättä yhdistetty suoraan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.
3. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen nousi aineistosta eniten esille, joten tarve hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiselle tunnistetaan hyvin. Tarvitaan konkreettisia toiminta- ja kehittämissuhteita siitä, miten arvioituihin hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseen tähtääviin tavoitteisiin voidaan jatkossa vaikuttaa.
4. Lapset, nuoret ja työikäiset nousivat kohderyhmistä eniten aineistossa esille. Kunnissa tunnistetaan tarve etenkin lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kunnan tulevaisuuden näkökulmasta. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen nähdään merkityksellisenä toimintana.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tarkastuslautakuntien arviointikertomuksissa

Johtopäätökset

- Tarvitaan kehittämistoimia, jotta hyten edistäminen saadaan juurrutettua osaksi arviointikertomuksia yhä useammassa kunnassa.
- Olisi tarpeellista koota konkreettista ja selkeää tietoa siitä, mitä tarkastuslautakuntien tulisi arviointikertomuksen valmistelussa huomioida, jotta hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen saadaan vahvemmin näkyviin.
- Tarkastuslautakunnan arviointikertomus voi parhaimmillaan tukea muuta kunnan hyvinvointi-dokumentaatiota hyvinvointisuunnitelman sekä -kertomuksen ohella ja tätä kautta vahvistaa kunnan terveyden edistämistä.
- Lähde: Annika Grönroos, Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tarkastuslautakuntien arviointikertomuksissa (https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/747317/Gronroos_Annika.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

